

Profesionālās izglītības un darba tirgus pieprasījuma mijiedarbība

Interaction of Vocational Education and Labour Market Demand

Grieta Tentere

Latvijas Universitāte
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Jūrmalas gatve 76, Rīga, LV-1083
E-pasts: grieta.tentere@gmail.com

Pētījumā aplūkotas Latvijas profesionālās pamatizglītības un profesionālās vidējās izglītības novitāšu – darba vidē balstītu mācību un moduļārās apmācības ieviešanas – priekšnoteikumi profesionālās izglītības un darba tirgus pieprasījuma mijiedarbības nodrošināšanai. Iepriekš minēto profesionālās izglītības novitāšu mērķis ir sekmēt profesionālās izglītības spēju reāģēt uz darba tirgus pieprasījuma izmaiņām un sagatavot darba tirgū pieprasītus speciālistus. Autore ir noskaidrojusi, ka profesionālās izglītības novitātes ir sagatavotas to turpmākajai īstenošanai – izstrādāti un akceptēti nepieciešamie normatīvie akti, profesionālās izglītības iestādes tika sagatavotas jauno izglītības procesu ieviešanai 2016./2017. mācību gadā, un gan profesionālās izglītības iestāžu pārstāvji, gan darba devēji optimistiski lūkojas uz izglītības procesa izmaiņu iespējamo rezultātu. Analizējot Latvijā pēdējo gadu laikā veiktos darba tirgus un izglītības jomas pētījumus, kā arī pieņemtās koncepcijas, programmas un normatīvos dokumentus profesionālās pamatizglītības un profesionālās vidējās izglītības jomā, autore ir pārliecinājusies, ka valstī nav veidota sistēma profesionālās izglītības iestāžu darba efektivitātes vērtēšanai, kas būtu iespējama ar katra profesionālās izglītības sistēmas absolventa darba gaitu analīzi. Lai nodrošinātu sākotnējās profesionālās izglītības novitāšu ieviešanas efektivitāti, būtu nepieciešams jau šo novitāšu ieviešanas sākumposmā iegūt tiešu darba tirgus vērtējumu par izglītības iestādes produktu – jauno speciālistu. Pētījumā tiek piedāvāts viens no iespējamajiem risinājumiem profesionālās izglītības iestāžu izglītojamo/absolventu iegūto kompetenču novērtēšanai, ko veic darba devējs. Šī pieceja pilotprojekta veidā ir testēta Vācijas valdības finansētā profesionālās izglītības reformēšanas projektā.

Raksturvārdi: darba vidē balstītas mācības, duālā apmācības sistēma, kompetence, moduļārās izglītības programmas, sākotnējā profesionālā izglītība.

Saīsinājumi

Cedefop – Eiropas profesionālās izglītības attīstības centrs

DVB mācības – darba vidē balstītas mācības

ES – Eiropas Savienība

ESF – Eiropas sociālais fonds

ERAF – Eiropas Reģionālās attīstības fonds

Giz – Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit GmbH – sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Vācijas sabiedrība starptautiskās sadarbības jautājumos”

GOPA – Gesellschaft für Organisation, Planung und Ausbildung mbh – sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Sabiedrība plānošanas, organizācijas un izglītības jautājumos”

IZM – Izglītības un zinātnes ministrija

MK – Ministru kabinets

Ievads

Līdz ar Latvijas pievienošanos Eiropas Savienības (ES) dalībvalstīm aizvien svarīgāka nozīme izglītības problēmu risināšanā ir tieši profesionālajai izglītībai, jo sagatavotie jaunie speciālisti tiek nodarbināti gan vietējā darba tirgū, gan citās dalībvalstīs. Pašreizējo migrācijas plūsmu kontekstā, kad ievērojamas gados jaunu cilvēku plūsmas ne tikai pārvietojas ES valstu vai ES valstu un Neatkarīgo valstu savienības robežās, bet šobrīd nenovērtēts cilvēku skaits arī iekļūst ES teritoriālajā telpā kā politiskie vai, iespējams, pat ekonomiskie bēgļi, tiek uzlikts papildu slogs ES dalībvalstu profesionālās izglītības sistēmām. Dalībvalstu samierināšanās ar ievērojama skaita mazkvalificēta darbaspēka ienākšanu darba tirgū ir apšaubāma, ja netiks izveidota profesionālās izglītības elastīga spēja reaģēt uz jaunajiem apstākļiem, kas izveidojušies pieņemto politisko lēmumu dēļ.

Nozīmīga problēma ES valstīs, t. sk. arī Latvijā, ir jauniešu bezdarbs, kas pārsvarā ES dalībvalstīs ir ievērojami augstāks nekā citās vecuma grupās. 2014. gadā ES dalībvalstu jauniešu vidējais bezdarba līmenis bija 21,9%. Viszemākais jauniešu bezdarbnieku īpatsvars bija Vācijā – 7,7% no darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaita, turpretim Latvijā 2014. gadā bija Baltijas valstīs augstākais jauniešu bezdarba līmenis – 19,6% no kopējā darba meklētāju skaita vecumā no 15 līdz 74 gadiem. Lieklākais Latvijas jauniešu bezdarbnieku īpatsvars bija vecumā no 20 līdz 24 gadiem. Galvenie jauniešu bezdarba cēloņi ir zemais izglītības līmenis un/vai nepietiekamā darba pieredze – aptuveni 64% jauniešu nebija kvalifikācijas vai bija nodarbinātībai nepietiekams izglītības līmenis. Profesionālo izglītību bija ieguvuši 20%, bet augstāko izglītību – 16% jauniešu bezdarbnieku. Tikai 40% jauniešu darba meklētāju bija guvuši darba pieredzi, turklāt trešā daļa no viņiem bija nodarbināti mazkvalificētās (vienkāršās) profesijās (Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija, 2015). Latvijas profesionālās izglītības reformas, to virzība ir noteiktas izglītības plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos. Ar Eiropas Savienības struktūrfondu finanšu atbalstu tiek risināti ne tikai profesionālās izglītības mācību darba uzlabošanas, izglītības kvalitātes nodrošināšanas un profesionālās izglītības pievilcības paaugstināšanas jautājumi. Aizvien aktuālāka kļūst profesionālās izglītības efektivitātes problēma, kuru tā vienkāršoti var izmērīt ar tādiem rādītājiem kā profesionālās izglītības absolventa nokļūšana vai nenokļūšana darba tirgū, turklāt nav tik būtiski, vai šis absolvents darba tirgū nonāk kā algots darbinieks – savas profesijas speciālists, iegūst pašnodarbinātā statusu vai arī kļūst par darba devēju. Šajā pētījumā ar terminu “sākotnējā profesionālā izglītība” saprotam profesionālo pamatizglītību un profesionālo vidējo izglītību (Cedefop, 2015).

Pētījuma **mērķis** bija noskaidrot Latvijas sākotnējās profesionālās izglītības novitāšu – darba vidē balstītu mācību un modulārās apmācības – ieviešanas efektivitātes mērīšanas iespējas, lai tādējādi stimulētu profesionālās izglītības spēju ātri reaģēt uz darbaspēka pieprasījumu īstermiņā un ilgtermiņā.

Materiāls un metodika

Izvirzītā pētījuma mērķa sasniegšanai tiek izvērtēti darba tirgus un sākotnējās profesionālās izglītības problēmjautājumi un piedāvāts viens no Latvijas sākotnējās profesionālās izglītības novitāšu efektivitātes mērīšanas instrumentiem – darba devēju apmierinātība ar sākotnējās profesionālās izglītības kvalitāti. Pētījums par šāda indikatora lietošanas iespējām pilotprojekta veidā ir veikts Tadžikistānā Vācijas valdības finansētā GIZ/GOPA projekta “Atbalsts sākotnējās profesionālās izglītības reformēšanai Tadžikistānas Republikā” ietvaros. Pilotaptaujas veikšanu Tadžikistānas Republikā starptautiskā projekta ietvaros nodrošināja vairāki faktori:

1. Vācijas valdības finansētais projekts veicināja vācu profesionālās izglītības pieredzes ieviešanu, izglītības programmu izstrādē notika mācību stundu pārdale starp stundām teorētisko zināšanu ieguvei un praktisko iemaņu apguvei un nostiprināšanai, praktisko stundu skaits tika ievērojami palielināts salīdzinājumā ar tradicionālajām izglītības programmām, turklāt akcents tika likts uz kompetenču apguves nodrošināšanu izglītojamiem. Tādējādi sākotnējās profesionālās izglītības programmas pēc savas būtības ir ļoti tuvas darba vidē balstītu mācību pieejai, kas ar Vācijas atbalstu tiek ieviesta Latvijas sākotnējās profesionālās izglītības sistēmā.
2. Sākotnējās profesionālās izglītības mērķgrupa – izglītojamie gan Latvijas Republikā, gan Tadžikistānas Republikā – ir viena un tā paša (salīdzināma) vecuma, viņi apgūst profesiju šajā izglītības pakāpē no 1 līdz 3 gadiem atkarībā no apgūstamās specialitātes, un līdz ar to izglītojamo reakcija uz izglītības programmu novitātēm un izmaiņām lietotajās mācību metodēs ir stipri tuva.
3. Darba devēji, kas šajā pilotaptaujā ir galvenie sākotnējās profesionālās izglītības kvalitātes vērtētāji, abās valstīs pieredzējuši pāreju no centrālās plānveida ekonomikas uz brīvā tirgus ekonomiku, kur privāto uzņēmēju konkurētspēju lielā mērā ietekmē piesaistītā darbaspēka kvalitāte. Tadžikistānas Republikā darbojas arī valsts subsidēti lieli valsts uzņēmumi, tomēr šajā pilotaptaujā tie netika iekļauti. Pilotaptaujas psihometrisko analīzi skatīt sadaļās “Pilotpētījums “Darba devēju apmierinātība ar sākotnējās profesionālās izglītības kvalitāti”” un “Rezultāti un diskusija”.

Darba tirgus un sākotnējās profesionālās izglītības sasaistes izaicinājumi

Līdz izglītības strukturālo reformu uzsākšanai Latvijā laika posmā no 2006. līdz 2007. gadam Eiropas sociālā fonda (ESF) nacionālajā programmā “Darba tirgus pētījumi” tika veikti apjomīgi darba tirgus pētījumi. Īstenotos 13 pētījumos bija analizēts darbaspēka pieprasījums un piedāvājums dažādos tautsaimniecības sektoros, noteiktas tajos esošās disproporcijas. Pētījumos tika izvērtētas darba devēju prasības attiecībā uz darbaspēka kvantitāti un kvalitāti, kā arī analizēta Latvijas darbaspējas vecuma iedzīvotāju kompetenču un darba pieredzes atbilstība darba tirgus prasībām. Pētījumi izglītības sistēmai sniedza atbildes par mācību kvalitāti izglītojamo skatījumā, vērsa uzmanību uz profesionālās un augstākās izglītības standartu un programmu atbilstības problēmām. Nacionālajā programmā bija izpētīta

darbaspēka profesionālā mobilitāte, identificēti galvenie to ietekmējošie faktori, kā arī tika vērtēta darbaspēka ģeogrāfiskā, t. sk. starpvalstu, mobilitāte. Vairāki darba tirgus pētījumi vērtēja Latvijas augstāko un profesionālās izglītības iestāžu absolventu iespējas iekļauties darba tirgū, strādājot iegūtajā specialitātē, analizēja, kāpēc viņi neuzsāk vai neturpina darbu izvēlētajā profesijā, identificēja galvenās problēmas un šķēršļus profesionālajā darbībā pēc profesionālās izglītības ieguves. Pētījumā “Augstāko un profesionālo mācību iestāžu absolventu profesionālā darbība pēc mācību beigšanas”, lietojot dzīves notikumu analīzi (*life event history analysis*) un “izdzīvošanas” (*survival*) analīzes metodi, analizētas 2002./2003. un 2004./2005. akadēmiskā gada Latvijas augstākās un profesionālās izglītības iestāžu absolventu galvenās problēmas un šķēršļi profesionālajā darbībā pēc mācību beigšanas. Apskatot pētījuma veikšanas gaitu, jāņem vērā, ka secinājumu izdarīšanai aptaujātas tika divas mērķgrupas – profesionālās izglītības iestāžu absolventi (izlases apjoms 3000 profesionālo mācību iestāžu absolventi katrā akadēmiskajā gadā) un profesionālās izglītības eksperti (10 izvēlētas kompetentas personas profesionālo mācību iestāžu absolventu izglītošanas un darbiekārtošanas jautājumos). Interesanti secināt, ka aptaujātie profesionālās izglītības eksperti ir tikai Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) un izvēlēto izglītības iestāžu vadošie darbinieki, šajā aptaujā nav iekļauta būtiska mērķgrupa – profesionālās izglītības produkta saņēmēji, t. i., darba devēji. Pētījumā lietotās daudzfaktoru regresijas analīzes rezultāti ļāva noteikt vairāku faktoru statistiski nozīmīgu ietekmi (95% līmenī) uz profesionālās izglītības iestāžu absolventu profesionālo darbību pēc mācību beigšanas. Pētījumā bija konstatēts, ka atbilstoši iegūtajai izglītībai strādā 57% profesionālās izglītības iestāžu absolventu. Pētījuma rezultāti rāda, ka profesionālo mācību iestāžu absolventu iespēju iekļauties darba tirgū būtiski ietekmē izglītības pakāpe un tematiskā joma, absolventa vecums, tautība un dzīvesvieta. Savukārt darba atrašanās ātrumu pēc mācību beigšanas papildus jau minētajiem faktoriem ietekmē darbs studiju laikā, absolventa dzimums un viņa vecāku izglītība. Absolventu darba atbilstību iegūtajai kvalifikācijai pēc profesionālās izglītības iestāžu beigšanas papildus ietekmē attiecīgajā izglītības pakāpē un tematiskajā jomā sagaidāmais atalgojums un absolventa dzīvesvieta (ES struktūrfondu nacionālās programmas, 2007). Lai arī veiktajā pētījumā trūkst darba devēju viedokļa par izglītības sistēmas sagatavotajiem jaunajiem speciālistiem, pētījuma rezultāti tika praktiski lietoti profesionālo mācību iestāžu izglītojamo un absolventu vienota reģistra izveidē un profesionālās izglītības politikas izstrādāšanā. Diemžēl atkārtoti pētījumi par profesionālās izglītības absolventu profesionālo darbību un spēju iekļauties darba tirgū Latvijā nav veikti.

Izglītības sistēma ir nesaraucami saistīta ar darba tirgu, jo tās produktu – jauno speciālistu – absorbē jeb nepietiekamas vai neatbilstošas kvalifikācijas gadījumā izstumj darba tirgus. Eiropas Sociālā fonda projekts “Darba tirgus pieprasījuma ilgtermiņa prognozēšanas sistēmas izpēte un pilnveidošanas iespēju analīze” bija pamatā darba tirgus prognozēšanas dinamiskā optimizācijas modeļa izveidei un tālākai darbaspēka īstermiņa un ilgtermiņa pieprasījuma prognozēšanas sistēmas izveidei. Darba tirgus pētījumu dati un tajos identificētās profesionālās izglītības sistēmas nepilnības savukārt deva pamatojumu 2007.–2013. gada plānošanas perioda ESF struktūrfondu aktivitāšu “Profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu kompetences paaugstināšana”, “Atbalsts sākotnējās profesionālās izglītības programmu

īstenošanas kvalitātes uzlabošanai un īstenošanai”, “Nozaru kvalifikāciju sistēmas izveide un profesionālās izglītības pārstrukturizācija”, “Sākotnējās profesionālās izglītības pievilcības veicināšana”, kā arī Eiropas reģionālā attīstības fonda (ERAF) projektu “Profesionālās izglītības infrastruktūras attīstība un mācību aprīkojuma modernizācija ieslodzījuma vietās” un “Mācību aprīkojuma modernizācija un infrastruktūras uzlabošana profesionālās izglītības programmu īstenošanai” plānošanai, izstrādei un realizācijai. Iepriekš minētās ES struktūrfondu aktivitātes profesionālās izglītības kvalitātes nodrošināšanai, profesionālās izglītības pievilcības vairošanai un imidža paaugstināšanai, dažādu profesionālās izglītības regulējošo pasākumu efektivitātes palielināšanai, kas vienlaikus sekmē darba tirgus līdzsvarošānu, ir uzskatāms piemērs izglītības un darba tirgus mijiedarbībai, jo veicina pozitīvu rezultātu sasniegšanu abās jomās.

Izglītības attīstības pamatprincipus, mērķus un rīcības virzienus nosaka Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam, kurās, balstoties uz darbaspēka piedāvājuma un pieprasījuma vidēja termiņa prognozēm, secīgi turpinātas iepriekšējā plānošanas periodā uzsāktās reformas izglītības jomā, sasaistot nacionālā līmeņa mērķus ar ES attīstības prioritātēm. Izglītības attīstības pamatnostādņu mērķis – kvalitatīva un iekļaujoša izglītība personības attīstībai, cilvēku labklājībai un ilgtspējīgai valsts izaugsmei. Lai nodrošinātu izvīrītā mērķa sasniegšanu, ir noteikti trīs apakšmērķi:

- 1) izglītības vide – paaugstināt izglītības vides kvalitāti, pilnveidojot saturu un attīstot atbilstošu infrastruktūru;
- 2) indivīdu prasmes – veicināt uz vērtībizglītību balstītu indivīda profesionālo un sociālo prasmju attīstību dzīvei un konkurētspējai darba vidē;
- 3) efektīva pārvaldība – uzlabot resursu pārvaldības efektivitāti, attīstot izglītības iestāžu institucionālo izcilību (Latvijas Republikas Saeima, 2014). Lai nodrošinātu jauniešu konkurētspēju darba tirgū, plānots aktualizēt profesionālās izglītības mācību saturu, sniegt atbalstu pedagogu profesionālās kompetences pilnveidei un inovācijām mācību metodoloģijā, veidot modernu mācību vidi, stiprināt profesionālās izglītības prestižu un pievilcību. Latvijas Republikas Profesionālās izglītības likums nosaka trīs profesionālās izglītības pakāpes: profesionālā pamatizglītība, profesionālā vidējā izglītība, profesionālā augstākā izglītība (sk. 1. tabulu).

Profesionālās pamatizglītības programmas apguve nodrošina izglītojamā teorētisko un praktisko sagatavotību, kas dod iespēju veikt vienkāršus uzdevumus noteiktā praktiskās darbības jomā. Arodizglītības programma teorētiski un praktiski sagatavo izglītojamo patstāvīgai kvalificēta izpildītāja darba veikšanai. Profesionālās vidējās izglītības programmas mērķis ir izglītojamā paaugstināta teorētiskā sagatavotība un profesionālā meistarība, kas dod iespēju veikt noteiktus izpildītāja pienākumus, kuros ietilpst arī izpildāmā darba plānošana un organizēšana. Pēc Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes datiem, 2013./2014. mācību gadā profesionālo pamatizglītību apguva 440 izglītojamie, bet profesionālo vidējo izglītību – 26 464 izglītojamie.

Līdz ar sākotnējās profesionālās izglītības reformu ieviešanu Latvijā ir nostabilizējušies jauni jēdzieni – profesionālā kompetence, duālā sistēma, darba vidē balstītas mācības, modulārās izglītības programmas. Mūsdienu darba tirgus nepieprasa

1. tabula

Table 1

Profesionālās pamatizglītības un profesionālās vidējās izglītības raksturlielumi
(Profesionālās izglītības akreditācijas ekspertu rokasgrāmata, 2015)
Initial vocational education and secondary vocational education characteristics
(Guide for accreditation experts in vocational education, 2015)

Izglītības pakāpe	Kvalifikācijas līmenis	Prasības attiecībā uz iepriekš iegūto izglītību	Izglītības programmas īstenošanas ilgums	Latvijas izglītības dokumenti (kvalifikācijas)
Profesionālā pamatizglītība	Pamata pakāpes profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt <u>pirmā līmeņa</u> profesionālo kvalifikāciju	Astoņas klases	3 gadi	Atestāts par arodizglītību; apliecība par vispārējo pamatizglītību
Arodizglītība	Daļēja vidējās pakāpes profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt <u>otrā līmeņa</u> profesionālo kvalifikāciju	Pamatizglītība	3 gadi	Atestāts par arodizglītību
		Pamatizglītība (no 17 gadu vecuma)	1 gads	Profesionālās kvalifikācijas apliecība
		Vidējā izglītība	1 gads	
Profesionālā vidējā izglītība	Vidējās pakāpes profesionālā izglītība, kas dod iespēju iegūt <u>trešā līmeņa</u> profesionālo kvalifikāciju	Pamatizglītība	4 gadi	Diploms par profesionālo vidējo izglītību
		Arodizglītība (3 gadi)	2 gadi	
		Vidējā izglītība	1,5 gadi	
		Vidējā izglītība	2 gadi vai 3 gadi	

speciālistus, kas ir ieguvuši tikai teorētiskās zināšanas vai, gluži otrādi, – kas prot izpildīt dažas vai daudzas profesijai raksturīgās darbības, neorientējoties veicamo darbu teorētiskajā pamatojumā. Turklāt ar apgūtām zināšanām un prasmēm ir par maz, lai jauno speciālistu vēlētos nodarbināt darba devējs. Ļoti svarīgi ir, kādā veidā, ar kādu profesionālo attieksmi noteiktā darba situācijā tiks izpildīts veicamais darba uzdevums. Profesionālā kompetence ir speciālista pierādāma spēja mērķtiecīgi izmantot zināšanas, prasmes un attieksmi veicamā darba izpildē un profesionālajā attīstībā (Profesionālās izglītības akreditācijas ekspertu rokasgrāmata, 2015).

ES vecās dalībvalstīs, it īpaši Vācijā, ir pilnībā mainījušas pieeju sākotnējās profesionālās izglītības īstenošanai – plaši tiek lietota duālā apmācības sistēma, ieviestas moduļu programmas, tādējādi sniedzot ievērojamu atbalstu jauniešu nodarbinātībai un saīsinot laiku, kas nepieciešams jaunu, darba tirgū pieprasītu kompetenču apguvei. Vācijas panākumus sākotnējās profesionālās izglītības reformās apliecina arī zemākais jauniešu bezdarba līmenis ES valstīs, kas pieminēts pētījuma ievaddaļā. Duālajā sistēmā galvenā mācību vieta ir uzņēmums, kurā izglītojamais apgūst praktiskās iemaņas apmēram $\frac{3}{4}$ no kopējā izglītības programmas stundu īpatsvara,

bet profesionālās izglītības iestādē izglītojamais apgūst teoriju apmēram $\frac{1}{4}$ no stundu skaita. Mācību vietu izglītojamie izvēlas uzņēmumā, kurā viņi gribētu strādāt, un uzņēmumā reālā darba vidē viņus profesionāli sagatavo sertificēts un īpaši apmācīts prakses vadītājs. Par darbu jaunieši saņem stipendiju vai atlīdzību. Daļu no prakses un stipendijas izmaksām sedz valsts, taču lielāko daļu – paši uzņēmumi. Teorētiskā mācību programma tiek pieskaņota uzņēmuma vajadzībām un profesijai, kuru jaunieši apgūst. Duālā profesionālās izglītības sistēma Vācijā ir populāra – tajā mācās aptuveni 51% no visiem jauniešiem, jo profesijas apguve duālās sistēmas ietvaros garantē labas prasmes un darbavietu. Duālo sistēmu ar labiem panākumiem īsteno arī Austrijā, Dānijā, Nīderlandē un vairākās citās valstīs. Viena no duālās sistēmas īpatnībām ir atbildības par izglītojamo apgūstamajām kompetencēm dalīšana starp izglītojamo, izglītības iestādi un uzņēmumu. Vācijas gadījumā vislielākā atbildība par sākotnējās profesionālās izglītības rezultātu ir pašam izglītojamajam, jo izglītojamais ir tieši iesaistīts uzņēmuma – savas nākamās darbavietas – izvēlē. Vācijas izglītojamais pēc mācību beigšanas duālajā sistēmā ir līgumiski saistīts ar uzņēmumu, kurā viņš apguva praktiskās darba iemaņas (Fachglossar – Betriebliche Ausbildung, 2012). Pieeja, kad izglītojamais jau mācību procesā orientējas uz konkrētā darba devēja prasībām, ir ļoti motivējoša izglītojamajam un būtiski atšķiras no Latvijas pieejas darba vidē balstīto (DVB) mācību ieviešanai, kas paredz iespēju izglītojamajam izvēlēties potenciālo darba devēju pēc mācību pabeigšanas. Latvijas pieeja darbavietas brīvas izvēles nodrošināšanā izglītojamajiem šķiet demokrātiskāka, tomēr tādējādi izglītojamais tiek gatavots abstraktam darba tirgum, un ļoti iespējams (pētījumi par to nav veikti), nekad nestrādās apgūtajā profesijā.

Saskaņā ar Vācijas un Latvijas valdību 2012. gada Memorandu par sadarbību profesionālajā izglītībā un apmācībā un 2013. gada Nodomu deklarāciju par Latvijas un Vācijas sadarbību profesionālajā izglītībā tika sagatavota jauna pieeja izglītojamo apmācībai – darba vidē balstītām (DVB) mācībām, kas ir viens no duālās sistēmas elementiem. Latvijā sešās profesionālās izglītības iestādēs DVB mācību aprobācija pilotprojekta veidā tika uzsākta 2013./2014. mācību gadā, paredzot ciešu teorētisko mācību un reālās darba vides sasaisti un nodrošinot 17 profesiju kvalifikāciju ieguves iespējas. 2014./2015. mācību gadā pilotprojekta darbība tika paplašināta – DVB mācību īstenošanā iesaistījās 25 profesionālās izglītības iestādes, nodrošinot kvalifikācijas iegūvi 40 profesijās. DVB mācību pieeja paredz, ka izglītojamais ievērojami lielāko mācību laika daļu (vismaz pusi) pavada praktiskās mācībās uzņēmumā, un salīdzinoši neliels īpatsvars izglītības programmā ir teorijas apguve profesionālās izglītības iestādē. DVB mācības tiek īstenotas visās sākotnējās profesionālās izglītības pakāpēs, un izglītības programmas apguves rezultātā jaunais speciālists iegūst 1.–3. kvalifikācijas līmeni. 2016. gada 15. jūlijā tika izdoti MK noteikumi Nr. 484 “Kārtība, kādā organizē un īsteno darba vidē balstītas mācības”, tādējādi ieviešot jauno profesionālās apmācības veidu sistēmas līmenī.

Latvijas profesionālās izglītības sistēmā ir plānots radīt vēl vienu novitāti – modulārās izglītības programmas. Modulārā pieeja ir izglītības programmas izveide, pamatojoties uz atsevišķu moduļu izmantošanu dažādās kombinācijās atkarībā no izglītības programmai izvirzītā mērķa. Tai raksturīga sabalansētība starp mācību priekšmeta būtības iekšējo loģiku un izglītojamo tiešu līdzdalību profesionālo

kompetenču apgūvē. Profesionālās izglītības programmas modulis ir profesionālās kvalifikācijas satura sastāvdaļa, kas sastāv no novērtējuma un pierādāma zināšanu, prasmju un kompetenču kopuma. Būtiski ir tas, ko izglītojamais zina, izprot un spēj darīt pēc attiecīgā mācību moduļa apgūves. Modulārās izglītības programmas strukturētas trīs daļās – obligātā daļa, obligātā izvēles daļa, izvēles daļa. Profesionālās izglītības programma sastāv no vairākiem moduļiem, un izglītojamajiem būs iespēja apgūt dažādus moduļus, kopumā nodrošinot profesionālās kvalifikācijas iegūvi. Ja izglītojamais pārtraucis izglītības programmas apguvi, viņam būs iespēja, ņemot vērā apgūtos moduļus, par kuriem saņemts attiecīgs apstiprinājuma dokuments, profesionāli darboties, kā arī, atsākot mācības, secīgi turpināt apgūt citus moduļus un iegūt attiecīgu profesionālo kvalifikāciju. Moduļu skaits modulārajā izglītības programmā atkarīgs no apgūstamo profesionālo kompetenču skaita, īstenošanas ilguma un katra moduļa apjoma. 2013. gadā Valsts izglītības satura centrs sagatavoja Metodiskos ieteikumus profesionālās izglītības satura (moduļa) izstrādei. Balstoties uz šiem ieteikumiem, ESF projekta “Nozaru kvalifikācijas sistēmas izveide un profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšana” īstenošanas laikā tika izstrādātas modulārās izglītības programmas 1., 2. un 3. profesionālās kvalifikācijas līmeņu ieguvei. Pēc Valsts izglītības satura centra datiem, līdz 2015. gada beigām modulārās izglītības programmas ir izstrādātas 56 profesionālajām kvalifikācijām. Nākamais ESF projekts paredz izstrādāto modulāro programmu aprobāciju un modulāro programmu izveidi atlikušajām 160 kvalifikācijām atbilstoši nozaru kvalifikācijas struktūrām. Prognozējams, ka modulārās pieejas ieviešana būtiski samazinās laiku, kas sākotnējai profesionālajai izglītībai nepieciešams, lai operatīvi sagatavotu darba tirgus prasībām atbilstošus speciālistus.

Pilotpētījums “Darba devēju apmierinātība ar sākotnējās profesionālās izglītības kvalitāti”

Pilotpētījums veikts Tadžikistānas Republikā 2015. gada vasarā, aptaujājot 24 darba devējus par to, vai viņi ir apmierināti ar to profesionālās izglītības iestāžu tādu izglītojamo iegūtajām kompetencēm, kuri atrodas uzņēmumā mācību prakses laikā vai kuri pēc izglītības iestāžu beigšanas ir kļuvuši par uzņēmuma darbiniekiem (turpmāk – mērķgrupa). Aptaujā tika iekļauti visi darba devēji, kas sadarbojās ar sākotnējās profesionālās izglītības iestādēm Vācijas valdības finansētā GIZ/GOPA projektā “Atbalsts sākotnējās profesionālās izglītības reformēšanai Tadžikistānas Republikā” un kas mācību prakses laikā vai pēc izglītības iestādes absolvēšanas pastāvīgi nodarbināja iepriekš minētā projekta atbalstīto 9 izvēlēto profesiju (pilotprofesiju) izglītojamos vai šo profesiju absolventus. Atkarībā no savas darbības jomas katrs no aptaujātajiem darba devējiem nodarbināja vienas pilotprofesijas vai vairāku pilotprofesiju izglītojamos, piemēram, tikai konditorus vai arī pavārus un konditorus. Turklāt no deviņām atbalstītajām pilotprofesijām piecu pilotprofesiju izglītojamie profesiju apguva tradicionālā veidā, t. i., apgūstot izglītības programmā ietvertos mācību priekšmetus, bet četru pilotprofesiju izglītojamie sākotnējo profesionālo izglītību ieguva modulārās apmācības veidā.

Aptauja veikta, lietojot iepriekš sagatavotas aptaujas anketas iegūto kompetenču izvērtēšanai:

- 1) mērķgrupas iegūto teorētisko zināšanu aktualitātes un prasmes lietot zināšanas profesionālo pienākumu veikšanai (novērtēšanai tika izmantoti 2 kritēriji);
- 2) mērķgrupas praktisko iemaņu aktualitātes un prasmes lietot iemaņas darba uzdevumu izpildē (novērtēšanai tika izmantoti 2 kritēriji);
- 3) mērķgrupas profesionālās attieksmes novērtējums darba laikā. Profesionālā attieksme tika vērtēta, lietojot 11 kritērijus – adaptācija, stresa noturība, prasme veidot kontaktus kolektīvā, saskarsmes kultūra, patstāvība darba pienākumu izpildē, darba disciplīnas ievērošana, vēlme pašizglītoties, patstāvība jaunu zināšanu un prasmju ieguvē, inovatīvu metožu un tehnoloģiju apguve, prasme izmantot informācijas tehnoloģijas, tiesību un ekonomisko zināšanu lietošana.

Aptaujas anketas pirmajā adaptācijas posmā tika veikta instrumenta lingvistiskā adaptācija, otrajā posmā tika analizēti anketas psihometriskie rādītāji, izvērtējot darba devējam uzdoto jautājumu iekšējo saskaņotību ar Kronbaha alfas (α) testa palīdzību. Kronbaha α tests ir pazīmju iekšējā nepretrunīguma analīzes instruments un identificē, vai starp nosakāmajām pazīmēm nepastāv iekšējas pretrunas. Kronbaha α augstāka vērtība ir pie augstiem pazīmju savstarpējās korelācijas rādītājiem, bet zema – gadījumos, ja pazīmes nekorelē. Kritiskās Kronbaha α vērtības: līdz 0,5 uzskatāmas par neakceptējamām, 0,5–0,6 – uzrāda vāju korelāciju, 0,6–0,7 – akceptējamu, 0,7–0,9 – labu un virs 0,9 – ļoti labu korelāciju. Apskatot aprēķinus (sk. 2. un 3. tabulu), kopējais Kronbaha α rādītājs visiem jautājumiem ir atbilstošs un tie var tikt iekļauti aptaujas anketā. Jautājumiem par darba devēju apmierinātību ar izglītojamo/absolventu teorētiskām zināšanām un prasmēm kopējā saskaņotības koeficientu vērtība (Kronbaha α) ir 0,894225 un jautājumiem par darba devēju apmierinātību ar izglītojamo/absolventu kompetencēm kopējā saskaņotības koeficientu vērtība

2. tabula
Table 2

Jautājumu par darba devēju apmierinātību ar izglītojamo/absolventu teorētiskām zināšanām un prasmēm saskaņotības koeficientu vērtības (Kronbaha alfa)
Factor values (Cronbach's alpha) of coherence of questions about employers' satisfaction with theoretical knowledge and skills of students/graduates

Nr. p. k.	Jautājums darba devējam	Kronbaha alfas vērtība
1.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu iegūto zināšanu aktualitāti?	0,866028
2.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu prasmi lietot iegūtās zināšanas?	0,847719
3.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu iegūto iemaņu aktualitāti?	0,839746
4.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu prasmi lietot iemaņas?	0,893784
KOPĀ:		0,894225

3. tabula

Table 3

Jautājumu par darba devēju apmierinātību ar izglītojamo/absolventu kompetencēm saskaņotības koeficientu vērtības (Kronbaha alfa)
Factor values (Cronbach's alpha) of coherence of questions about employers' satisfaction with competencies of students/graduates

Nr. p. k.	Jautājums darba devējam	Kronbaha alfas vērtība
1.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu spēju adaptēties darbavietā?	0,946910
2.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu noturību pret stresu?	0,948953
3.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu prasmi kontaktēties?	0,949518
4.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu saskarsmes kultūru?	0,944561
5.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu patstāvību darbavietā?	0,939824
6.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu darba disciplīnu?	0,948219
7.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu prasmi pašizglītoties?	0,941311
8.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu zināšanu apgūtspēju?	0,942116
9.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu prasmi lietot inovatīvās metodes un tehnoloģijas?	0,943158
10.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu prasmi lietot IT?	0,942231
11.	Cik lielā mērā esat apmierināts ar izglītojamo/absolventu tiesību un ekonomiskajām zināšanām?	0,945862
KOPĀ :		0,949682

(Kronbaha alfa) ir 0,949682, kas liecina par aptaujas anketas augstu validitāti, kura mēra noteikto pazīmi.

Pētījuma gaitā iegūtie darba devēju aptaujas psihometriskie rādītāji atzīti par pieņemamiem. Arī anketa, ar kuras palīdzību izvērtēja darba devēju apmierinātību ar sākotnējās profesionālās izglītības kvalitāti, atzīta par derīgu turpmākai praktiskai lietošanai darba devēju viedokļa noskaidrošanā.

Darba devēju atbildes tika grupētas

- 1) pēc izglītojamo/absolventu iegūtās profesijas;
- 2) pēc izglītojamo/absolventu kompetencēm (zināšanas, prasmes un iemaņas, profesionālā attieksme pret darba pienākumu veikšanu);
- 3) pēc darba devēja doto atbilžu pozitīvā vai negatīvā noskaņojuma, vērtējot darba devēja apmierinātību ar izglītojamo/absolventu kompetencēm desmit ballu sistēmā, no kurām 1 apzīmē darba devēja viszemāko apmierinātības līmeni;

- 4) pēc izglītojamo/absolventu izglītības programmu apgūšanas veida – tradicionālā vai modulārā apmācība;
- 5) pēc izglītojamo/absolventu izglītības iestādes un tās atrašanās reģiona, kurā mācību procesa rezultātā ir iegūtas kompetences.

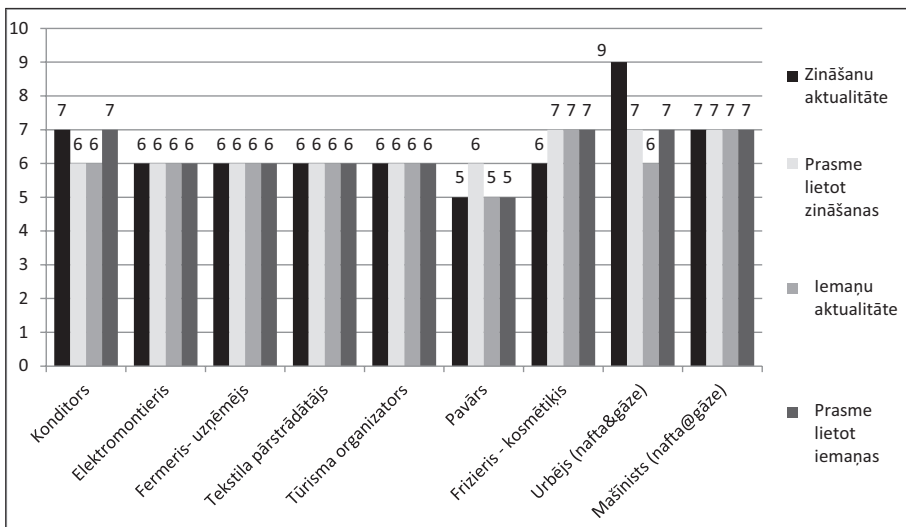
Rezultāti un diskusija

Aptaujas rezultātā tika iegūtas 36 derīgas atbildes, kuru rezultāti tika apstrādāti, lietojot EXCEL programmu. No darba devēja iegūtās atbildes sadalītas pēc izglītojamo/absolventu apmācības veida – tradicionālā vai modulārā apmācība:

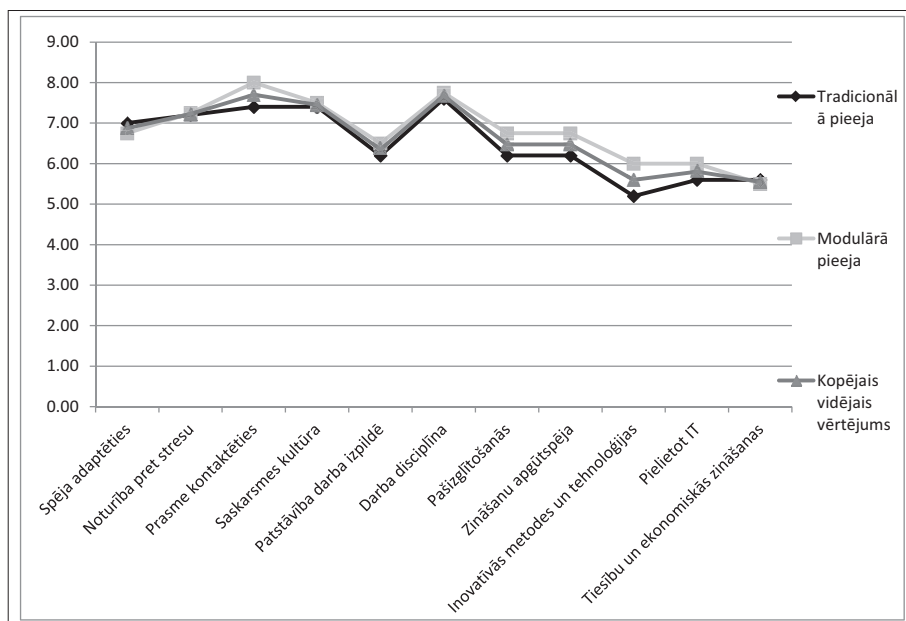
- 1) 19 atbildes, novērtējot to izglītojamo kompetences, kuri profesionālo izglītību ieguvuši tradicionālā veidā – apgūstot izglītības programmā ietvertos priekšmetus šādās pilotprofesijās:
 - augstsprieguma līniju elektromontieris – 4 atbildes (profesija tiek apgūta 2 izglītības iestādēs, kas atrodas dažādos reģionos);
 - fermeris-uzņēmējs – 3 atbildes (profesija tiek apgūta 1 izglītības iestādē);
 - konditors – 5 atbildes (profesija tiek apgūta 1 izglītības iestādē);
 - naftas un gāzes iekārtu urbējs – 1 atbilde (profesija tiek apgūta 1 izglītības iestādē);
 - naftas un gāzes iekārtu mašīnists – 6 atbildes (profesija tiek apgūta 1 izglītības iestādē).
- 2) 17 atbildes, novērtējot to izglītojamo kompetences, kuri profesionālo izglītību ieguvuši modulārās apmācības veidā šādās pilotprofesijās:
 - tekstila pārstrādātājs (vērpējs, audējs un adītājs (apvienoti vienā profesijā)) – 3 atbildes (profesija tiek apgūta 1 izglītības iestādē);
 - tūrisma organizators – 6 atbildes (profesija tiek apgūta 3 izglītības iestādēs, kas atrodas dažādos reģionos);
 - pavārs – 5 atbildes (profesija tiek apgūta 1 izglītības iestādē);
 - frizieris-kosmētiķis – 3 atbildes (profesija tiek apgūta 1 izglītības iestādē).

Vērtējot darba devēja apmierinātību ar izglītojamo/absolventu teorētiskām zināšanām un prasmēm, iemaņām desmit ballu sistēmā, autore lietoja Likerta skalu, pieņemot darba devēja atbildes no 1 līdz 5 kā negatīvu vērtējumu un no 6 līdz 10 kā pozitīvu vērtējumu.

Iespējams, ka, paplašinot pētījumu, ir nepieciešams mazliet detalizētāks pozitīvā un negatīvā vērtējuma sadalījums, piemēram, par negatīvu vērtējumu pieņemot atbildes no 1 līdz 3, par viduvēju vērtējumu – atbildes no 4 līdz 7, un šāds vērtējums prasītu nekavējošu izglītības iestādes rīcību negatīvu un arī viduvēju vērtējumu cēloņu noskaidrošanā un identificēto problēmu – izglītības programmas neatbilstība darba tirgus prasībām, lietoto mācību metožu neatbilstība, pasniedzēja vai praktiskās apmācības meistara nepietiekama kvalifikācija u. c. – risināšanā, savukārt darba devēju dotās atbildes intervālā 8–10 varētu būt kā pozitīvs vērtējums sākotnējās izglītības kvalitātei.

1. attēls. Darba devēju apmierinātība ar izglītojamo/absolventu teorētiskām zināšanām un prasmēm, iemaņām
 Figure 1. Employers' satisfaction with theoretical knowledge and practical skills of students and graduates

2. attēls. Izglītojamo/absolventu profesionālās attieksmes vidējais vērtējums darba devēju skatījumā
 Figure 2. Mean valuation of the professional attitude of students and graduates by employers

Vērtējot darba devēja apmierinātību ar izglītojamo/absolventu kompetencēm desmit ballu sistēmā, autore izmantoja Likerta skalu, pieņemot darba devēja atbildes no 1 līdz 5 kā negatīvu un no 6 līdz 10 kā pozitīvu vērtējumu (sk. 1. attēlu). Kopumā aptaujas rezultāti apstiprina darba devēju pietiekami augsto apmierinātību ar jauno speciālistu kompetencēm, jo 65% aptaujāto darba devēju ir apmierināti ar izglītojamo/absolventu iegūtajām zināšanām un 62% darba devēju ir apmierināti ar izglītojamo/absolventu iegūtajām prasmēm un iemaņām. Par izglītojamo/absolventu profesionālās attieksmes vērtējumu darba devēju uzskati krasi atšķīrās gan pēc izglītojamo/absolventu izglītības programmu apgūšanas veida, gan izglītības iestāžu un reģionu griezumā (sk. 2. attēlu).

Secinājumi

Analizētie informācijas avoti – pētījumi, projekti, informatīvie ziņojumi, koncepcijas u. c. – sākotnējās profesionālās izglītības jomā liecina, ka darba tirgus, konkrēti, darba devēju pārstāvji, tiek iesaistīti daudzos profesionālās izglītības posmos no izglītības programmas plānošanas līdz izglītojamā eksaminēšanai, tomēr nav paredzēta sistēma profesionālās izglītības iestāžu darba efektivitātes vērtēšanai, kas būtu iespējama ar katra profesionālās izglītības sistēmas produkta – jaunā speciālista – darba gaitu analīzi.

Sākotnējās profesionālās izglītības kvalitāte tiek nodrošināta, izstrādājot izglītības politiku, licencējot un akreditējot izglītības iestādes, izglītības programmas un uzraugot izglītības procesu, tomēr ilgtspējīgai profesionālajai izglītībai ir jāvar nodrošināt ne tikai kvalitāti, tai ir jābūt gatavai pietiekami ātri reaģēt uz darba tirgus mainīgajām vajadzībām. Lai veicinātu sākotnējās profesionālās izglītības operatīvu reaģētspēju uz darba tirgus prasībām, jebkurā profesionālās izglītības ieguves posmā un pat zināmu periodu pēc izglītības programmas īstenošanas beigām (aptuveni gadu) ir nepieciešams iegūt atgriezenisko saiti no darba tirgus, ko var veikt ar šādu piedāvāto trīspakāpju mehānismu sākotnējās profesionālās izglītības efektivitātes paaugstināšanai:

- 1) izglītības programmas realizācijas gaitā novērtēt, cik lielā mērā darba devēji ir apmierināti ar izglītības programmas saturu, teorijas un prakses apguvei atvēlēto stundu attiecībām izglītības programmā, apgūstamo kompetenču iekļaušanas pamatotību attiecīgajā izglītības modulī, un nepieciešamības gadījumā nekavējoties koriģēt izglītības programmas;
- 2) novērtēt izglītojamo kompetenču apguves progresu mācību vai kvalifikācijas prakses laikā, pamatojoties galvenokārt uz darba devēja viedokli. Identificēto trūkumu novēršanai papildus ir iespējams ņemt vērā izglītojamā pašvērtējumu un izglītotāju vērtējumu par izglītojamā kompetenču apguves progresu;
- 3) izveidot sistēmu sākotnējās profesionālās izglītības absolventu profesionālo darba gaitu izpētei vismaz 12 mēnešu periodam pēc izglītības iestādes beigšanas un pastāvīgi analizēt absolventu darbiekārtošanās datus saistībā ar konkrētās izglītības programmas apguvi un profesionālās izglītības iestādes darbību kopumā. Viens no vienkāršākajiem modeļiem absolventu

profesionālo darba gaitu izpētei ir absolventu tieša aptauja piemēram, 6 mēnešus un 12 mēnešus pēc mācību beigšanas profesionālās izglītības iestādē. Tajos pašos periodos būtu jāizpēta arī darba devēju apmierinātība ar jaunā speciālista – izglītības iestādes absolventa – kompetencēm.

Lai nodrošinātu sākotnējās profesionālās izglītības novitāšu – DVB mācības un modulātā apmācība – ieviešanas efektivitāti, nepieciešams jau šo novitāšu ieviešanas sākumposmā iegūt ziņas par to, kā darba tirgū tiek vērtēts izglītības iestādes produkts – jaunais speciālists. Latvijas sākotnējās profesionālās izglītības sistēmas efektivitātes nodrošināšanai ir jāizveido sistēma profesionālās izglītības atgriezeniskajai saitei ar darba devējiem; informācijas saņemšanai no darba devējiem jābūt nepārtrauktai, tā nedrīkst būt vienreizēja akcija. Šādas sistēmas izveide nebūs finansietilpīga, to var veikt trīs sekmīgā rezultātā ieinteresētāko pušu – izglītības iestāžu, darba devēju (izglītības iestāžu sadarbības partneru) un jauno speciālistu (izglītības iestāžu absolventu) – līgumiskajās saistībās.

LITERATŪRA

- Cedefop (2015). *Profesionālā izglītība Latvijā: īss apraksts*. Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs. Cedefop information series. Pieejams: <https://www.cedefop.europa.eu>.
- Cedefop (2015). Stronger VET for better lives: Cedefop's monitoring report on vocational education and training policies 2010–14. Pieejams: <https://www.cedefop.europa.eu>. <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/3067>.
- Eiropas izglītības fonda (ETF) rokasgrāmata par darba vidē balstītām mācībām. *Work-based learning. A handbook for policy makers and social partners in ETF countries*. Pieejams: http://ec.europa.eu/education/library/publications/etf-wbl-handbook_en.pdf.
- ES struktūrfondu nacionālās programmas “Darba tirgus pētījumi” pētījums “Augstāko un profesionālo mācību iestāžu absolventu profesionālā darbība pēc mācību beigšanas” (2007). Rīga: LU, XIV + 241 lpp. Pieejams: <http://www.lm.gov.lv/text/2524>.
- Fachglossar – Betriebliche Ausbildung* (2012). Bonn: Herausgeber Programmstelle beim Bundesinstitut für Berufsbildung (BiBB), S. 58.
- Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija (2015). *Informatīvais ziņojums par darba tirgus vidēja un ilgtermiņa prognozēm*. Pieejams: https://www.em.gov.lv/files/tautsaimniecibas_attistiba/EMZino_150615_full.pdf (skatīts 25.03.2016.).
- Latvijas Republikas IZM (2014). *Informatīvais ziņojums “Par darba vidē balstītu mācību īstenošanas iespējām Latvijas profesionālās izglītības attīstības kontekstā”*. Pieejams: <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40319533&mode=mk&date=2014-08-12> (skatīts 25.03.2016.).
- Latvijas Republikas Saeima (2014). *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014.–2020. gadam*. Pieejams: <http://m.likumi.lv/doc.php?id=266406> (skatīts 25.03.2016.).
- Profesionālās izglītības akreditācijas ekspertu rokasgrāmata* (2015). Rīga: Valsts izglītības attīstības aģentūra. 128 lpp.

Summary

The study examines the Latvian initial and secondary vocational education system novelties – work-based training and modular training – prerequisites for the

implementation of interaction between vocational training and labour market demand. The aim of the aforementioned novelties is to promote the responsiveness of vocational education to changes in labour market demand and to train specialists that are required by the labour market. The author has determined that vocational education novelties have been prepared for their further implementation – the necessary laws and regulations have been developed and, in part, passed, vocational education institutions have been prepared for the implementation of the new education processes in the academic year of 2016/2017, both representatives of vocational education institutions and employers are optimistic about the result that the changes in the education processes may bring. Analyzing the studies implemented in Latvia throughout the last few years on the labour market and education, as well as the concepts adopted, programs, laws and regulations implemented in the sphere of initial and secondary vocational education, the author has confirmed that Latvia does not have a system for evaluating the efficacy of the vocational education institutions through analysis of the careers of the vocational institution graduates. In order to ensure the effectiveness of the implementation of the novelties in the vocational education system, feedback from the labour market on the quality of the product of the vocational education institutions – the graduate – must be obtained early on. The study offers one of the possible methods for evaluating employer satisfaction with the competencies acquired by the students and graduates of the educational institutions. This method has been tested as a pilot project in a German government-sponsored vocational education reform project.

Keywords: *work-based learning, dual training system, competencies, modular education programs, initial vocational education.*